Lausunto

Eduskunnan sivistysvaliokunta

09/10/2025

siv@eduskunta.fi

HE 103/2025 VP

JULKISTEN JA HYVINVOINTIALOJEN LIITTO RY:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI PERUSOPETUSLAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (VALMISTAVAN OPETUKSEN LISÄOPETUS JA AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNAN RAHOITUS)

Perusopetuslakiin esitetään lisättäväksi perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetusta koskevat säännökset. Esityksessä ehdotetaan myös aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittävien enimmäismaksujen määrää korotettavaksi, mikä kompensoisi kunnille aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuteen tehtävää valtion rahoituksen leikkausta. Lisäksi maksut sidottaisiin indeksiin.

JHL kiittää mahdollisuudesta kertoa näkemyksiään tästä esitysluonnoksesta Sivistysvaliokunnalle, ja lausuu seuraavaa:

JHL:N LAUSUNTO

Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottamisesta

JHL ei kannata esitystä aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotuksesta. 23 prosentin korotus perheiltä perittäviin maksuihin on todella suuri korotus, ei edistä lapsen oikeuksia eikä hallitusohjelman tavoitteita lasten hyvinvoinnin edistämisestä.

JHL muistuttaa, että kahden vuoden aikana hallitus on tehnyt lukuisia lapsiperheiden talouteen kohdistuvia leikkauksia. Esimerkiksi sosiaaliturvan leikkaukset ovat jo lisänneet köyhyydessä elävien lasten lukumäärää. Työttömyysturvan ja asumistuen leikkaukset ovat jo voimassa, mutta silti toimeentulotuen saamistakin kiristetään. Näiden kaikkien etuusleikkausten yhteisvaikutus lasten ja lapsiperheiden asemaan, tai yksinkertaisesti lasten

oikeuksien toteutumiseen, alkavat olla hälyttäviä. Heikennysten vaikutus etenkin sosioekonomisesti heikossa asemassa olevien lasten ja heidän perheidensä arkeen ja yhdenvertaisuuteen on ollut huolestuttava ilman nyt esitettyä maksujen korotustakin.

Nyt ollaan leikkaamassa valtionosuutta kunnille perusopetuksessa olevien oppivelvollisten aamu- ja iltapäivätoimintaan. Kunnilla kuitenkin on paine järjestää ap-/ip-toimintaa pienille koululaisille, joiden koulupäivät opetussuunnitelman nojalla ovat vielä lyhyitä. Vanhempien työssäkäynnin kannalta on tärkeää, että lapset saavat viettää myös koulutyön ulkopuolisen ajan turvallisessa ympäristössä, ja olla pedagogisessa ohjauksessa ja aikuisen valvonnassa vanhempien työpäivän ajan.

Esityksessä ehdotetaan perusopetuslain 48 f §:ää muutettavaksi siten, että aamu- ja iltapäivätoiminnasta perittäviä enimmäismaksuja korotetaan noin 23 prosentilla. Maksujen korottaminen tulee kuitenkin johtamaan siihen, että sosiaalisesti ja sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien lasten mahdollisuus osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan vaikeutuu. Maksujen korottaminen vähentää mahdollisuuksia osallistua toimintaan ja asettaa osan, esimerkiksi monilapsisten ja pienituloisisten perheiden lapsista eriarvoiseen asemaan ja lisää näiden lasten syrjäytymisriskiä. Perheen ja työelämän yhteensovittaminen taas vaikeutuu, jos työssäkäynnin aikaista lasten hoitoa ei pysty järjestämään.

Säännös, joka velvoittaa jättämään maksun perimättä tai tarvittaessa alentaa sitä on tärkeä, mutta vaatii tarkastelua sitä silmälläpitäen, että se laajenee koskemaan myös pienituloisia perheitä, joissa vanhemmat kyllä käyvät töissä, mutta palkan pienuus suhteessa nousseisiin elinkustannuksiin johtaa siihen, että rahat eivät enää yksinkertaisesti riitä. Kun otetaan huomioon se, ettei perheen pienituloisuus muodostuisi esteeksi lapsen osallistumiselle aamu- ja iltapäivätoimintaan, tuetaan samalla työllisyyttä.

- Pienituloisten ja yksinhuoltajaperheiden lasten yhdenvertaisuuden kannalta valtakunnan tasolla on tärkeää, että mahdollisuus maksuttomuuteen tai alennettuun ap-/ip-toiminnan osallistumismaksuun kirjataan lakiin, kuntakohtaisten erojen välttämiseksi.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen indeksikorotuksista

JHL ei kannata indeksitarkistuksen käyttöönottoa enimmäismaksuihin. Esityksessä ei ole riittävästi arvioitu maksujen korottamisen yhteisvaikutuksia perheiden jo ennestään kokemiin sosiaaliturvaetuuksien leikkauksiin, kuten työttömyysturvan tai asumistuen leikkauksiin.

Aamu- ja iltapäivätoiminta on tärkeä osa lasten tasa-arvoa, hyvinvointia ja turvallisuutta, *eikä* maksujen korotukselle tai indeksisidonnaisuudelle ole esitetty *valtiontaloudellisia perusteita*. Korotukset voivat entisestään kaventaa erityisesti sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien lasten osallistumismahdollisuuksia, vaikka kunnilla olisikin velvollisuus tarvittaessa alentaa maksuja.

Laajempi vaikutusarviointi

Laadukkailla ennaltaehkäisevillä palveluilla varmistetaan lasten ja nuorten tarpeiden mukainen tuki, jolla edistämme lasten ja nuorten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, samalla ehkäisten ongelmien kasvamista ja riskiä syrjäytyä. Ennaltaehkäisevää työtä ja tukea lisäämällä edistetään lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia, ja säästetään kuluissa.

- Koulun aamu- ja iltapäivätoiminta vahvistaa oppilaiden ryhmähenkeä ja vertaissuhteita, ehkäisee kiusaamista ja väkivaltaa, edistää oppimista ja sen jatkuvuutta sekä tarjoaa turvallisen paikan viettää aikaa ennen koulupäivää ja sen jälkeen.
- Koulun iltapäivätoiminta voi olla joillekin lapsille ainoa mahdollisuus saada aikuisen tukea kotitehtävien kanssa. Läksypajatoiminta jarruttaa osaltaan luku- ja oppimistaitojen hälyttävää laskua.
- Neurokirjon lasten tuen tarpeen jatkumo voidaan varmistaa ap-/ip-toiminnassa.
- Toiminta tarjoaa muunkielisille lapsille mahdollisuuksia saada harjoitusta suomen kielessä, ja toisaalta luontevan yhteydenpitokanavan heidän vanhempiinsa päivittäisellä tasolla.

Kuten esityksen perusteluissakin todetaan, oli perusopetuslakiin lisätyn aamu- ja iltapäivätoiminnan uudistuksen keskeinen yhteiskuntapoliittinen vaikutus hallituksen esityksen (57/2003) mukaan lasten hyvinvoinnin ja tasa-arvoisuuden edistäminen. Siksi:

- Aamu- ja iltapäivätoiminta tasoittaa sosiaalisia eroja lasten elämänpiirissä. Ap-/ ip-toiminnasta poisjääminen saattaa hallitusohjelman kirjauksen vastaisesti johtaa lasten liikkumisen vähentymiseen ohjatun toiminnan puuttuessa, ja samalla lasten yksinäisyys on vaarassa lisääntyä
- Perheiden kokonaisvaltainen tukeminen perustuu myös saavutettaviin ja laadukkaisiin palveluihin. Maksujen korottaminen voi vaikeuttaa sosioekonomisesti

heikommassa asemassa olevien lasten osallistumista aamu- ja iltapäivätoimintaan siitäkin huolimatta, että kunnalla olisi velvollisuus jättää asiakasmaksu perimättä tai alentaa sitä. Aamu- ja iltapäivätoiminnan puuttuminen perheen arjesta vaikeuttaa huoltajien työn ja perhearjen yhteensovittamista.

Esityksen perusteiden mukaan ei osallistumismaksujen korottamisella olisi vaikutuksia valtiontalouteen, joten siksikin on perusteetonta muutosta tehdä.

JHL:n kommentit tiivistetysti myös lakiesityksen kohtaan perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksesta

JHL katsoo, että maahan muuttaneiden lasten ja nuorten, joiden kielitaito ei riitä perus- tai toisen asteen koulutukseen, tulee saada tarvitsemansa valmistava opetus ja tarvittaessa lisäopetusta. Tämä tukee yhdenvertaisia mahdollisuuksia opiskeluun ja työllistymiseen sekä vahvistaa perustuslain mukaisia sivistyksellisiä oikeuksia ja tasa-arvoa. Esitys vahvistaisi oppilaan edellytyksiä saavuttaa riittävä peruskielitaito ja osallistua perusopetukseen, ja turvaisi yhdenvertaiset mahdollisuudet jatko-opintoihin ja myöhemmin työelämään.

JHL vastustaa esityksen kirjausta, jonka mukaan vain ulkomailla syntyneet voisivat osallistua valmistavaan opetukseen. Suomessa syntyneitä valmistavaan opetukseen osallistuneita on niin vähän, ettei merkittävää säästöä tästä kirjauksen muuttamisesta koidu, kun taas tämän lapsiryhmän sulkeminen kokonaan pois valmistavasta opetuksesta olisi hyvin lyhytnäköistä ja rikkoisi yhdenvertaisuutta.

Koska varhaiskasvatus ei ole velvoittavaa, voi osa lapsista aloittaa koulun ilman riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa täysin heistä itsestään riippumattomista syistä. Jo perustuslaki sekä lapsen oikeudet velvoittavat meitä yhteiskuntana huolehtimaan siitä, että kaikki lapset saavat mahdollisimman yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutuspolulle ja työelämään, riippumatta syntymämaasta tai heidän vanhempiensa valinnoista.

JHL pitää valmistavan opetuksen lisäopetusta tarpeellisena, sillä 9 kuukauden valmistava opetus ei aina riitä. Lisäopetus mahdollistaa riittävän kielitaidon saavuttamisen ja ehkäisee eriarvoisuutta, edistäen siten perustuslain 6 §:n toteutumista ja vahvistaen kotoutumista, hyvinvointia ja työllistymistä.

Tiivistelmä lausuntopyyntöön aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvistä ehdotuksista:

- JHL ei hyväksy hallituksen esittämää aamu- ja iltapäivätoiminnan enimmäismaksujen 23 prosentin korotusta. Korotus heikentäisi etenkin pienituloisten ja

yksinhuoltajaperheiden lasten osallistumismahdollisuuksia, lisäisi syrjäytymisriskiä ja vaikeuttaisi työn ja perheen yhteensovittamista.

- JHL ei kannata enimmäismaksujen indeksitarkistuksia. Esityksessä ei ole arvioitu riittävästi maksukorotusten yhteisvaikutuksia perheisiin jo aiemmin kohdistettuihin sosiaaliturvaleikkauksiin.
- Aamu- ja iltapäivätoiminta on tärkeä osa lasten tasa-arvoa, hyvinvointia ja turvallisuutta, eikä maksujen korotuksille ole esitetty valtiontaloudellisia perusteita. JHL vaatii, että lakiin kirjataan mahdollisuus maksuttomuuteen tai alennettuun maksuun pienituloisten ja yksinhuoltajaperheiden lapsille.

Lisätietoja:

Hanna Takolander, koulutuspoliittinen asiantuntija, hanna.takolander@jhl.fi ,
puh. 044 075 0850.

Håkan Ekström
JHL:n puheenjohtaja

Mari Keturi
toimialajohtaja